

stém třídění), dále *rychlost třídění* (která má význam jedině v kombinacích sociologických dat, získaných pro zpracovávanou soustavu; při jednoduchém třídění je tento parametr poměrně bezvýznamný), a konečně parametry *opakovatelnosti třídění* a možnosti *dodatečné variace skupin* (simultánní řízení třídícího procesu samoopravnými kódy např. v analogovém počítači s repetiční výstupní jednotkou).

### 3. Stroje pro uchování informací

Zde je rozhodujícím činitelem *počet* uchovávaných informací, a v některých speciálních případech (u nebinárního kódu) i *šíře znaků informační molekuly*. U malých souborů znaků vystačíme plně s pevně nastavenou programovanou *elektromechanickou pamětí*, kdy programování provádíme pro každý soubor zvlášť, ručně, nastavením na *přechodovém můstku* (přepojením nebo nastavením potenciometrů). Těmto pamětím říkáme „*programový stůl*“ nebo „*programová deska*“. Mají pro nás význam v takových případech, kdy u souboru jednotek sledujeme znaky, které se v průběhu řady šetření nebo třídění *nemění* (pohlaví, rok narození, původ). Střední soubory sociologických dat uchováváme s výhodou na *děrných štítcích*, ev. předtábovaně soubory na *děrných páskách*. Zde jde většinou o pevně zakódovaná data s malou přípustnou variabilitou (předěrováním) štítků. Největší soubory dat je výhodné uchovávat (krátkodobě) v *magnetických pamětech*. Zde sice můžeme uchovat enormní počet dat (řádově do několika milionů), ale data *musí* mít binární povahu a *nesmí* být navzájem vázána složitými vztahy. Někdy z hlediska rychlosti zpracování určitý děroštitkový soubor rozpracováváme v širší soubor pro magnetickou paměť na binární data — ale v sociologickém průzkumu tato praxe je řídká (pro vysoké náklady zpracování), protože rozpracování se alešpoň v dílčích fázích musí dít ručně.

### 4. Stroje pro hodnocení informace

Pod pojmem „hodnocení informace“ rozumíme výběr a matematické zpracování znaků, které má ve svém výsledku logický tvar výpovědi, sumarizující všechny dílčí výsledky šetření. Zde je ovšem nutné, abychom do stroje nebo soustavy strojů vložili přesné parametry pro hodnocení souborů dat.

U menších souborů dat si provádí toto hodnocení sociolog sám, svou vlastní úvahou, teoretickou studií na podkladě statistických numerických údajů. U některých šetření však není možno pro různost údajů provést přímé srovnání; je zapotřebí určité odhody, analogie nebo optimalizace výsledku. V takových případech se užívají obyčejné *analogové počítače*, do kterých jsou na vstup přivedeny jako syntetické parametry matematické výslednice řádových dat ze sociologického šetření. Zde si na základě těchto parametrů sociolog buď sám provádí optimalizaci celého případu, nebo sleduje ana-

logii průběhu v korelačním grafickém znázornění.

Někdy může mít též výsledné zpracování pouze sumarizační charakter — a potom lze užít jednoduchých kancelářských počítacích strojů nebo pomůcek běžné strojní početní techniky.

V případech, kdy jsme nuceni provádět syntézu šetření řádově různých dat (např. statistika poslechu televizního programu v kombinaci s neurofyziologickým šetřením) používáme metody *modelování* procesů na fyzikálním nebo biologickém základě.

Kromě složité strojové techniky existuje též řada jednoduchých pomůcek a zařízení, bez kterých se moderní sociolog neobejde.

Z oboru *registrační techniky* je to *fotografický aparát*, *filmová kamera*, *magnetofon*. Z oboru *diagnostické techniky* je to *tachyskop*, různé typy volních *sond*, *biotelemetrické měřicí aparatury*. Z oboru *třídění informací* jsou to nejrůznější typy *kartoték*, *analýzátorů*, *třídačů*. Mezi pomocné přístroje patří i různé *detektory taktických a projekčních soustav*. A moderní sociologie (při praxi sociální terapie) se neobejde ani bez jednoduchých programových výkladových či recepčních zařízení, jakými jsou *repetitory* či *učební stroje*.

Všechna zpracovatelská technika vždy sociologovi *slouží*, není mu nikdy nadřazena. Aby jí však mohl použít, musí soubor přístrojů, jejich možnosti a způsob práce *znát*. Bez dokonalé znalosti strojní techniky totiž je každé použití technických pomůcek v sociologickém výzkumu neodpuštělným plýtváním peněz, času a lidských sil.

Před použitím strojní techniky třeba vždy pečlivě rozvážit metodu a její možný účín. Nelze tedy „vzít kameru a natočit sociologický film“, nebo „vytvořit dotazník a zpracovat jej na samopočítacím stroji“. Nevhodně volená metoda může do základu změnit výsledky sociologického průzkumu — a to vždy v neprosých věcí.

Nutno rovněž mít na mysli, že sociolog pracuje s nesmírně citlivým materiálem — s lidmi. Proto zejména *registrační technika* při sběru sociologických dat musí být *citlivě řešena* s ohledem na psychofyziologickou specifiku sběrného okruhu, na lidi, kteří se s ní budou při svých výpovědích setkávat. Např. „skrytá kamera“ nebo „skrytý mikrofon“ jsou takovou drobnou technikou, jichž ovšem existují desítky s různými možnostmi použití. Předpokládá to ovšem, že sociolog bude orientován o schopnostech strojů, o míře jejich použitelnosti a parametrech možných výsledků.

Miroslav Malik

### Projekční analyzátoři sociologických filmových záznamů

Při vyhodnocování sociologických filmových záznamů nevystačíme s běžným promítáním filmového projektoru, jako je tomu v kině. Velmi často potřebujeme žádaný záběr za-